

Impact Factor
5.604
www.sjifactor.com

ISSN p-2454-7409
Vol. 5 Issue 1
Jan. 2020
Regular Issue

डॉ. भाऊ मांडवकर संशोधन केंद्र व
संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठ मराठी प्राध्यापक परिषद यांचा संयुक्त उपक्रम

वर्ष पाचवे अंक पहिला जानेवारी २०२०

मराठी प्राध्यापक संशोधन पत्रिका

www.researchjournal.net.in
www.indiramahavidyalaya.com

Peer Reviewed Annual National Indexed Research Journal
in Marathi
Published as per UGC (India) Guidelines

मराठी भाषा, साहित्य, संस्कृती व अस्मिता जोपासणारे
मराठी विषयाचे प्राध्यापक, संशोधक आणि अभ्यासक यांच्या
संशोधनकार्याला चालना देणारे वार्षिक

Published By
DBMRC
INDIRA MAHAVIDYALAYA
KALAMB, DISTT. YAVATMAL, MAHARASHTRA 445 401 (India)

डॉ. भाऊ मांडवकर संशोधन केंद्र आणि
संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठ मराठी प्राध्यापक परिषद यांचा संयुक्त उपक्रम

मराठी प्राध्यापक संशोधन पत्रिका (MPSP)

Peer Reviewed Annual National Research Journal as per UGC Guidelines

VOL 5 ISSUE 1 January 2020

वर्ष पाचवे, अंक पहिला, जानेवारी २०२०

URL

www.indiramahavidyalaya.com/IssuesFolder.php?q=MPSP%202020%20Vol.%205%20Issue%201

मुख्य संपादक

डॉ. पवन मांडवकर

संस्थापक अध्यक्ष, डॉ. भाऊ मांडवकर संशोधन केंद्र
अध्यक्ष, सं.गा.बा. अमरावती विद्यापीठ मराठी प्राध्यापक परिषद तसेच प्राचार्य, इंदिरा महाविद्यालय, कळंब

Chief Editor

Dr. Pavan Mandavkar

Chairman, DBM Research Centre

President, Sant Gadge Baba Amravati Vidyapeeth Marathi Pradhyapak Parishad, Amravati

Address: Principal, Indira Mahavidyalaya, Kalamb, Dist. Yavatmal, Maharashtra, India 445 401

E Mail: marathipradhyapak@gmail.com Mobile No: +91-9422867658

सहसंपादक व प्रकाशक

प्रा.डॉ.सौ. वीरा मांडवकर

संचालक, डॉ. भाऊ मांडवकर संशोधन केंद्र
इंदिरा महाविद्यालय, कळंब, जि. यवतमाळ ४४५४०१

Associate Editor & Publisher

Dr. Mrs. Veera Mandavkar

Director, DBM Research Centre

Address: Indira Mahavidyalaya, Kalamb, Dist. Yavatmal, Maharashtra, India 445 401

E Mail: veeramandavkar18@gmail.com Mobile No: +91-9403014885

संपादक मंडळ Editorial Board

डॉ. राजू आदे, प्रा. रेखा वाठ, डॉ. गणपत उरकुंदे, प्रा. नीलकंठ नरुले, प्रा. सरोज लखदिवे

1. **Dr. R.T. Ade**, Address: Indira Mahavidyalaya, Kalamb, Dist. Yavatmal 445 401 (India)

E mail: rajuade2512@gmail.com Mobile No.: 9422608715

2. **Prof. R.M. Wath**, Address: Indira Mahavidyalaya, Kalamb, Dist. Yavatmal 445 401 (India)

E mail: rekhawath23@gmail.com Mobile No.: 9422153353

3. **Dr. G.P. Urkunde**, Address: Indira Mahavidyalaya, Kalamb, Dist. Yavatmal 445 401 (India)

E mail: urkundeganpat@gmail.com Mobile No.: 9765034097

4. **Prof. N.V. Narule**, Address: Indira Mahavidyalaya, Kalamb, Dist. Yavatmal 445 401 (India)

E mail: narulenilkantha3@gmail.com Mobile No.: 9923909296

5. **Prof. S.Y. Lakhadive**, Address: Indira Mahavidyalaya, Kalamb, Dist. Yavatmal 445 401 (India)

E mail: saroj20lakhadive@gmail.com Mobile No.: 9420199479

अनुक्रमणिका

	संपादकीय	डॉ. पवन मांडवकर	4
1	सण उत्सवाच्या स्त्री लोकगीतांमधून उमटणारी देशीयता	डॉ. अतुल चौरे	5-9
2	मूर्तिपूजा राष्ट्रसंतांचा दृष्टिकोन	डॉ. प्रवीण कारंजकर	10-12
3	संत सावता माळी	डॉ. व्यंकटेश पोटफोडे	13-16
4	महादेवाच्या गाण्यातील सामाजिक, सांस्कृतिक व भौगोलिक संदर्भ	डॉ. न.ह. खोडे	17-21
5	घर याचे हृदयी माझ्या : सामाजिक, सांस्कृतिक आशय सांगणारी कविता	प्रा. मिलिंद भिवाजी कांबळे	22-24
6	भारतीय भक्ती चळवळ आणि लोकभाषा यांचा अनुबंध	डॉ. उज्ज्वला वंजारी	25-27
7	संत तुकडोजी महाराजांच्या ग्रामगीतेतील प्रारब्धवाद	डॉ. रेखा वडिखाये	28-31
8	स्वाती चांदोरकरांच्या कथेतील नियती शरण नायिकांचे चित्रण	प्रा. डॉ. विठ्ठल नामदेव रोटे	32-34
9	मराठी भाषेवरील फार्सी भाषेचा प्रभाव : एक अनुबंध	प्रा.डॉ. लिंगायत विशाल प्रकाश	35-38
10	मराठी साहित्यात प्रतिबिंबित 'मानवतावाद'	प्रा.डॉ. विजय रूपराव राऊत	39-43
11	समन्वयकार संत नामदेव महाराज	डॉ. अशोक भक्ते	44-48
12	आदिवासी साहित्य आणि श्रमसंस्कृती	प्रा.डॉ. कृष्णा महादू भवारी	49-52
13	वेदनेतून निर्माण होऊन विद्रोहांकडे जाताना स्वतःचे अस्तित्व निर्माण करणारा प्रतिभेचा प्रवाह म्हणजे दलित साहित्य	डॉ. रमाकांत विठ्ठल ईटेवाड	53-57
14	वैदर्भीय संतांचे पसायदान आणि त्यांचे युगभान	डॉ. संजय नी. पाटील	58-62
15	शंकर पाटील यांचा 'गारवेल' कथासंग्रह एक आकलन	प्रियंका आकाश राऊत	63-66
16	विलास अंभोरे यांच्या कादंबरीतील स्त्री व्यक्तिरेखा	प्रा. तुकाराम कांबळे	67-69
17	नव्वदोत्तरी कादंबरीतील वास्तव स्त्रीजीवन (सदानंद देशमुख यांच्या 'तहान' व 'बारोमास' संदर्भात)	डॉ. वर्षा गणगणे	70-73
18	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या सामाजिक विचारांचा आढावा	प्रा. डॉ. संजय के. लाटेतवार	74-79
19	ग्रामीण कवितेतील जागतिकीकरण	डॉ. अशोक रा. इंगळे	80-84
20	अविनाशी फुले	शिवाजी रघुनाथ मोतीबोणे	85-90
21	'महात्मा' सर्जनशील लेखकाची संधोधनात्मक कादंबरी	प्रा. डॉ. विनोद राठोड	91-94
22	स्त्री- प्रतिमा आणि प्राचीन मराठी साहित्य	प्रा. कविता राजाभोज	95-98

मराठी भाषेवरील फार्सी भाषेचा प्रभाव : एक अनुबंध

प्रा. डॉ. लिंगायत विशाल प्रकाश

सहायक प्राध्यापक, मराठी विभाग,

श्रीमान भाऊसाहेब झाडबुके महाविद्यालय, वार्शी,

ता. वार्शी जि. सोलापूर ४१३४०१, महाराष्ट्र (India)

मेल - vishallingayat28@gmail.com भ्रमणध्वनी ७५८८०२०२९०

प्रास्ताविक -

माणूस हा भाषेशिवाय राहू शकत नाही किंबहुना भाषेशिवाय माणसाचे जगणे हे अर्थहीन आहे. भाषा ही सुध्दा एक गरज आहे. माणसाजवळ केवळ ८०० शब्दांचा संग्रह असला तरी त्याची अडचण होणार नाही. शिक्षण, शास्त्र, कला, संस्कृती, धर्म, राजकारण, समाजकारण अशा कोणत्याही क्षेत्रात तो भाषेशिवाय काहीच करू शकत नाही. कोणतीही भाषा एकजिनसी राहू शकत नाही. प्राचीन भारतात आर्यांच्या आगमनानंतर संस्कृत भाषा आली. त्यापूर्वी भारतात देशी भाषा वापरात होत्या. संस्कृत आणि येथील देशी भाषा यांचाही एकमेकांवर परिणाम झाला. आधुनिक आर्यभारतीय भाषा ह्या संस्कृतपासून निर्माण झाल्या आहेत. “संस्कृत भाषेनंतर पाली, प्राकृत, अपभ्रंश भाषांमध्ये साहित्य रचले जाऊ लागले. उत्तरेतील भाषा आर्य मानल्या गेल्या, तर दक्षिणेतील द्रविड.”^१ द्रविडी भाषा गटातील कानडी, तेलगू, मल्याळम व तामिळ या भाषांवरही आपणांस संस्कृतचा प्रभाव जाणवतो. भारतात वेगवेगळ्या प्रकारच्या राजवटींनी अनेक वर्षे राज्य केले. त्यांच्यामुळेही भारतातील देशी भाषांवर त्याचा खूप मोठा परिणाम झालेला दिसून येतो. मराठी वरील फार्सी भाषेचा प्रभाव म्हणजे या दोन्ही भाषांचा परस्परसंबंध अतिशय जवळीकतेचा असा आहे. मराठी ही जशी इंडो-युरोपियन भाषा कुळातील एक भाषा आहे, त्याप्रमाणेच फार्सी म्हणजेच पर्शियन (फार्सी) ही सुध्दा इंडो-युरोपियन भाषाकुळातील एक भाषा ‘ईराण’ या देशात बोलली जाणारी प्रमुख भाषा आहे. ईराण बरोबरच फार्सी भाषा अफगाणिस्तान, तजकिस्तान या देशांची अधिकृत भाषा आहे. जशा भारतात अधिकृत भाषा म्हणून २२ भाषांचा परिचय आपल्याला आहे. तसेच अनेक देशांत फार्सी जाणणारे, समजणारे, बोलणारे लोक आहेत. जसे - आर्मेनिया, जॉर्जिया, कझाकिस्तान, तुर्कमेनिस्तान, तुर्कस्तान, उझबेकिस्तान, इराक, पाकिस्तान इ. देशही ही भाषा बोलू शकतात. इ.स. १३१८ मध्ये यादव सत्तेचा पाडाव झाला व त्यामुळे मुस्लिम, राज्य, धर्म आणि भाषा यांचा समावेश महाराष्ट्रात झालेला पाहावयास मिळतो. बहामनी साम्राज्यात व नंतरच्या पाच शाहींच्या काळात फार्सी भाषेचा प्रभाव वाढत गेला. त्यामुळे राज्यकारभारात आलेली फार्सी भाषा ही समाजात पसरत गेली. महाराष्ट्रातील मराठा सरदार, सामान्य लोक, शेतकरी, कामगार व नवतरुण यांच्या माध्यमातून फार्सी भाषेने मराठी भाषेशी आपले संधान जोडले, येथूनच या दोन भाषांचा प्रवास सुरू झाला. “हा प्रवास आहे, दोन भाषा भिर्नीचा, फार्सीचा आणि मराठीचा, या दोन्ही भाषा एकाच वंशाच्या आहेत, हा वंश आहे आर्य भाषावंश.”^२

भारतीय उपखंडात इस्लामी राजवटींच्या काळात प्रामुख्याने फार्सीने राजभाषेचे महत्त्व ओळखले व महाराष्ट्रातील तिचा वापर वाढत गेला. त्यामुळे अनेक भारतीय भाषांवर मध्ययुगीन काळापासून तिचा प्रभाव पडलेला दिसतो. चौदाव्या शतकातील संतकवी सेना न्हावी यांच्या काव्यात ‘आम्ही वारीक वारीक । करु हजामत बारीक’^३ या काव्यात ‘हजामत’ हा शब्द फार्सी आहे. फार्सी भाषेचा हा प्रभाव अव्वल इंग्रजी कालखंडापर्यंत पुढे राहिलेला दिसून येतो. काश्मिरी, उर्दू, हिंदी आणि मराठीत मूलतः फार्सी असलेले अनेक शब्द आढळून येतात. अमीर खुस्रो, मिर्झा गालिब आणि इकबाल अशा नावाजलेल्या कवींच्या रचना फार्सी भाषेतच आहेत. भारतीय साहित्यात या कवींनी आपली एक स्वतंत्र ओळख निर्माण केलेली आहे. फार्सी भाषिकांना स्वतःला ‘पारसी’ भाषिक म्हणवून घेणं आवडतं. फार्सी भाषेने अरबी लिपी स्विकारली असली तरी या भाषेचे नाते संस्कृत भाषेशी आहे हे विसरून चालणार नाही. अशी ही फार्सी भाषा कशी निर्माण झाली.? तिची नेमकी उत्पत्ती कशी झाली.? हे पाहणेही तितकेच महत्वाचे आणि मनोरंजक ठरते.

अशा प्रकारे या परिच्छेदाचे मराठीत भाषांतर केले असता फार्सी व मराठी भाषेच्या सहसंबंधाचा व मराठी भाषेवरील फार्सी भाषेचा प्रभाव किती व्यापक आहे याचा पुरावाच मिळतो.

संदर्भटीपा यादी :-

१. डॉ. लवटे सुनीलकुमार, 'भारतीय भाषा व साहित्य', साधना प्रकाशन-पुणे. प्र. आ. ऑक्टो २०१७, पृ. १२
२. डॉ. पठाण यु. म., 'फार्सी-मराठी अनुबंध : भाषिक वाङ्मयीन व सांस्कृतिक', म. रा.साहित्य आणि संस्कृती मंडळ, मुंबई, प्र. आ. जुलै-२००७, पृ.-०१.
३. तत्रैव, पृ. ०१.
४. डॉ. लवटे सुनीलकुमार, उ. नि. -१, पृ.-१७५.
५. डॉ. पठाण यु. म., उ. नि. -२, पृ. १९९.
६. क्षीरसागर श्री. के., 'मराठी भाषा : वाढ आणि बिघाड,' राज्य मराठी विकास संस्था मुंबई, प्र. आ., फेब्रु. २०००, लेख - 'फारसीच्या अभ्यासाची गरज,' पृ. १५७.

